
Takriben dört bin yıl önce Rabbimizin “İnsanlara Haccı ilan et...” buyruğu ile Hz. İbrahim Peygamberle başlayan, son ve evrensel Peygamber Hz. Muhammed’le de aslî hüviyetine bürünerek varlığını sürdüren Hac, Kıyamet Günü’ne kadar devam edecek İslâmî bir mucizedir.

ALLAH'IN ELÇİSİ HZ. MUHAMMED'İN

VEDÂ HACCI

Yazan

Ali Rıza Demircan

Baskı - Cilt

Erkam Yayın San. ve Tic. A.Ş.

İsteme Adresi

Araştırma Dayanışma ve Eğitim Vakfı

ARDEV

ALLAH'IN ELÇİSİ HZ. MUHAMMED'İN

VEDÂ HACCI

Ali Rıza Demircan

İstanbul - 2016

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	7
HACCIN KUR'ÂNÎ TEMELİ.....	9
HAC İSLÂM'IN ÖZETİDİR.....	11
HACCA GİDİLECEĞİNİ İLAN	14
KATILIMIN BÜYÜKLÜĞÜ VE ZÜLHULEYFE'DE KONAKLAMA	16
İHRAMLANMA VE TELBİYE.....	19
Yüksek Sesle Telbiye Getirme.....	20
MEKKE'YE GİDİŞ SIRASINDA YAŞANAN BAZI OLAYLAR... 22	
I - Yolculuk Sırasında Doğum	24
II - Çocuğa Hac Yaptırma Sevap Kazandırır mı?	24
III - Avlanan Vahşi Eşek	25
IV - Yaralı Ceylan.....	26
V - Hz. Peygamberin Devesinin Kaybolması.....	26
VI - Arc'dan Sonra Lahy-i Cemel Denilen Bölgede Konaklandı	27
V - Hac Yapan Peygamberlerin Anılması	27
VIII - Hz. Âişe'nin Âdet Görmesi	28
IX - Peygamber Nasıl Sevilir?	29

MEKKE'YE GİRİŞ, TAVÂF VE SA'Y	31
Tavafta Yaptığı Bilinen Kur'ânî Duâ	32
Sa'yini de Devesi Üzerinde Yaptı.....	33
CÂHİLİYE DÖNEMİNDE UMRE YAPILMAZDI	36
Umre Ebediyen Sürececek.....	37
MİNÂ'YA VE ARAFAT'A ÇIKIŞ	38
Hz. Peygamber Mekke-Minâ arasında Ebtah'da ikamet buyurdu	38
Arafat'tan önce Minâ'ya çıkıp gecelediler.....	39
Arafat hitabesi İrene Vadisi'nde sunuldu.....	39
ALLAH'IN RESÛLÜ'NÜN ARAFAT HİTABESİ	41
ARAFAT'TA NAMAZ ve DUA	46
Peygamberimizin Arafat Müjdeleri	48
İhramlı Olmanın Fazileti ve Sorular.....	49
ARAFAT'TAN MÜZDELİFE'YE GİDİŞ	51
Müzdelifede Akşamla Yatsıyı Birleştirdi	52
MİNÂ'YA GELİŞ	55
Hz. Peygamberi izlercesine yürümek	56
BÜYÜK ŞEYTAN SEMBOLÜ AKABE CEMRESİ'Nİ TAŞLAMA	57
Akabe Cemresi'nde Telbiye bırakılır.....	57
Aşırılıktan Kaçınır	58
MİNÂ HİTABESİ	60
KURBAN ve SAÇ KESME	62
Allah'ın Resûlü bezat kurban kesti.....	62
Saçlarını Kesti ve Kesenlere Duâ Etti	62
Kurban etinden yedi ve çorbasından içti.....	64
FARZ TAVÂF İÇİN MEKKE'YE İNİŞ	65
HAC İBÂDETLERİNDE SIRA TAKİBİ	67

Sakinca yok.....	67
MİNÂ GECELERİ VE TAŞLAMA	70
PEYGAMBERİMİZDEN ÖĞÜTLER.....	72
Başkasının Suçundan Kimseye Ceza Verilemez.....	72
MİNÂ GECELERİ	74
Minâ geceleri için görevlilere izin verildi.....	74
Minâ'dan ayrılış	74
VEDÂ TAVÂFI	76
Vedâ tavâfını sabah namazından önce yaptı	76
Hz. Âişe'nin arzusunu gerçekleştirdi	76
MEDÎNE'YE DÖNÜŞ	78
Allah'ın Resûlü Mekke'de hac için tam 10 gün kaldı	78
Rabbine şükranlarını sundu.....	79
Muhterem Okuyucumuz/Dinleyicimiz!	80
KAYNAKÇA.....	81

ÖNSÖZ

Güç yetirenler için Haccı farz kılan Allah'a hamd ederim. Onu, Kur'ân'ın onayladığı İbrahimî çizgide bize örneklendirerek açıklayan Elçisi Hz. Muhammed'e salât ve selâm ederim.

Allah katında Kabul olunur bir hac yapmak için, Hz. Peygamberimiz efendimizin yaptığı tek hac olan Veda haccının bilinmesi gerekir.

Haccın özünden uzaklaştırıcı ayrıntılardan korunmak ve uygulamada karşılaşılan zorlukları giderici ilmî çalışmalar yapmak için de bu gereklidir.

On yıl kadar önce ünlü İslâm bilgini İbn-i Hazm'ın **Haccetül-Vedâ** isimli hacimli çalış-

masından bizzat kendisi tarafından çıkarılan özeti tercüme etmiş ve küçük ilaveler yaparak yayınlamıştım. Bu defa katkılarımızı artırdık ve çalışma bize ait bir çalışma niteliğine büründü.

Bir çırpıda okunabilmesi için hacmi büyütmemeye de özen gösterdik.

Çalışmamızın neredeyse her cümlesinin kaynağını da gösterdik.

Amacımız, seslendirmesini de yapmaya muvaffak olduğumuz bu çalışmamızla, hacca giden ve gidecek olan insanlarımızın doğru bilgilerle bilgilendirilip bilinçlendirilmelerine ve gönül dünyalarının ışıklandırılmasına bir ölçüde olsun vesile olabilmektir. Ana gayemiz Âlemlerin Rabbi olan Mevla'mıza güzel kul olabilmektir.

HACCIN KUR'ÂNÎ TEMELİ

Hız. İbrâhîm'in Kâbe'yi tarihî temelleri üzerinde yükseltmesinden sonra Allah, mü'min insanlar için Haccı görev kılmıştı. Bu farz görev, Kur'ân-ı Kerîm ile de şöylece pekiştirilmiştir:

“Şüphesiz insanların ibadet edebilmesi için kurulan ilk ev Mekke'de olan (Kâbe)'dir. O, giderek ünü ve ziyaretçileri çoğalan ve de insanlar için doğrulara yönlendiren Allah'ın özgür evidir. Orada apaçık belgeler vardır. İbrahim'in sergilenen ihtişamı vardır. Oraya giren kişi güvencede olur. Yoluna gücü yeten insanların Kâbe'yi hac etmeleri, Allah'ın yüklediği görevdir. Hac emrini tanımayıp uygulamayan kişi bilmelidir ki Allah (hac emrinin uygulan-

ması dâhil) yarattıklarına ihtiyaçlı değildir.”

HAC İSLÂM'IN ÖZETİDİR

Hac, İslâm'ın özetidir. Onun belirli günlerde İhramlanma, Arafât'ta Vakfe ve Tavâf gibi özgün amellerle özgürce yaşanmasıdır. Bu sebeple Hac, Yüce Rabbimizin emrine mutlak itâattir. Hz. İbrahim'den Hz. Muhammed'e kadar bütün Peygamberleri ve çağrılarını tanımadır. Tüm renkleri ve dilleri içinde insanlığı bir bütün halinde hür ve eşit görmektir.

Hac, eş, çocuk, ana, baba ve sosyal statü gibi tüm sevdiklerimiz bırakarak, bedenî, rûhî ve maddî varlığımızla Allah'a koşmaktır. O'nunla sözleşmektir.

Hac, benlikten ve beşerî yargılardan soyutlanmak, değer ölçüsü olarak yalnızca ilâhî kânunları benimsemektir.

Hac, canlılara saygıdır. Bitkiler dâhil bütün yaratıklarla barıştır. Şeytanlar ve şeytani güçlerle mücadele eğitimidir. Silahsız cihâddir. Ferdîlik çizgisinde sosyalleşmedir.

Hac ümmet şuurunu pekiştirip kültürel, iktisadî ve siyasî birliği kurmaya çalışmaktır. Dış görünüşü ile birliğin, iç hakikati ile Kıyamet Günü'nün provasıdır.

Bütün bu özellikleri içinde bedenî, rûhî, mâlî, sosyal ve siyasî vasıflı ve görünümlü olan Hac, İslâm'ın beş ana temelinden biridir. Günahlardan aklayan ana ibâdetdir. Peygamberimiz Bakara sûresinin 203. âyeti doğrultusunda şöyle buyurur:

“Bir Müslüman hac yapar ve ihramlı iken sözlü ve fiili olarak cinsel eylemlerden kaçınır ve açık haramlara düşmekten; dil ve el çatışmalarına bulaşmaktan korunursa geçmiş günahları bağışlanır da anasının onu doğurduğu gibi tertemiz olur.”[1]

-Salât ve selâm üzerine olsun- O, Haccın Cennet'e açılan fiilî bir duâ olduğun da şöylece müjdeler:

“Şartlarına uyulduğu ve tatlı dilli-güler

yüzlü-barişçi ve ikram edici olunduğu için kabul olunacak haccın mükâfatı hiç şüphesiz Cennet'tir .” [2]

***

Takriben dört bin yıl önce Rabbimizin “İnsanlara Haccı ilan et...”[3] buyruğu ile Hz. İbrahim Peygamberle başlayan, son ve evrensel Peygamber Hz. Muhammed’le de aslî hüviyetine bürünerek varlığını sürdüren Hac, Kıyamet Günü’ne kadar devam edecek İslâmî bir mûcizedir.

***

Şimdi sizlere, ana özelliklerine değindiğimiz Haccın, mîladî 632 yılında Sevgili Peygamberimiz tarafından nasıl yapıldığını, ana kaynaklarımızdan aldığımız güvenilir bilgilerle özetlemeye çalışacağız.

HACCA GİDİLECEĞİNİ İLAN

-Allah şanını artırsın- Peygamberimizin Medîne'ye hicretlerinin onuncu yılıydı. Vedâ Haccı yılı olarak da anılan bu yılın sonlarında Allah'ın Elçisi Hz. Muhammed (sav), İslâmî, kültürel ve siyasî başkenti olan Medîne'de insanlara hac yapacağını ilan etti. Bir süre sonra da hac için yola çıkılmasını emir buyurdu.[4]

Özellikle **Hüdeybiye** antlaşmasından ve Mekke'nin fethinden sonra İslâm Dîni'ne girenler çoğalmıştı. Sevgili Peygamberimizi görmek isteyen Müslümanlar, büyük bir özlem içindeydi. Onu yakından tanımak için vesîle arıyorlardı. Hac için emir verilince yola koyuldular.

Medîne'de çıkan çiçek türü salgın bir

hastalık, bazı mü'minlerin Allah'ın elçisi Hz. Muhammed ile hac yapmalarını engelledi. Böyle iken Peygamberimiz Medîne'den yola çıkarken, onunla hac yapmak için Medîne'ye gelenlerin sayısı sağdan, soldan, önden ve arkadan gözün görüş alanını dolduracak kadar çoğalmıştı.[5]

Peygamberimiz, Vedâ haccı öncesi ve sonrasında, mazeretleri sebebiyle Hacca gidemeyen insanları, kazandıracığı büyük sevaplar sebebiyle Ramazan Umre'sine yönlendirdi.[6]

-Salât ve selâm üzerine olsun; Allah şanını ve bağlılarını artırsın-

O, 24 Zilka'de Perşembe günü, saçlarını tarayıp yağladı, öğle namazını da kıldırdıktan sonra Veda Haccı'nı yapmak üzere Mekke'ye yöneldi.

Vedâ Haccı, Sevgili Peygamberimizin Medîne'ye hicretinden sonra yaptığı ilk ve son hacdı. Hicretten önce ise İbrahîmî çizgide iki Hac yapmıştı.[7]

KATILIMIN BÜYÜKLÜĞÜ VE ZÜLHULEYFE'DE KONAKLAMA

Allah'ın Resûlü Peygamberimiz, yola çıktığı Perşembe günü doğruca Zülhüleyfe'ye geldi.

Zülhüleyfe; Medînelilerin ve Medîne yönünden Mekke'ye gideceklerin hac için ihrama girecekleri yerdir; mîkattır.

Peygamberimiz, o günün ikindi namazını Zülhüleyfe'de (iki rekât olarak) kıldırdı.[8] Geceyi de orada geçirdi. Cuma gecesiydi. Eşleri de kendisiyle beraberdi. Onlarla ilişkisi sebebiyle gusül abdesti aldı.[9] Sabah namazını Zülhüleyfe*'de kıldırdı.

Eşi saygıdeğer annemiz Hz. Âişe, (r.a) misk içeren ve izleri belirgin olan hoş bir koku ile onu kokuladı. Kokunun görüntülerini yıkayıp gidermeden niyetlenip ihrama girdi. Bu arada, dağınıklığını ve toz-toprak girerek hastalık nedeni olmasını engellemek için saçlarını (bal ve bitki özü türü yapıştırıcı özellikli) bir madde ile taradı.[10]

Berberinde getirmek üzere kurbanlık hayvanını da hazırladı. Allah'ın rızasını kazanmak için Harem bölgesine gönderilen kurbanlık olduğunu belirlemek ve her türlü saldırıdan korumak için hazırladığı kurbanlığının boynuna işaret taktı. Hörgücünü sağ tarafından çizikleyip işaretledi.[11]

Konakladığı Zûlhuleyfe'de* beraberinde sayılarını yalnızca Allah'ın bilebileceği kadar büyük bir insan topluluğu vardı. Onlara şöyle buyurdu:

-Hac ve Umreye birlikte niyet edip ihramlanmak isteyen, dilediği gibi yapsın. Yalnızca Hac yapmak isteyen, Hac için ihrama girsin. Önce Umre yapmak isteyen de Umre için ihramlansın.[12]

İHRAMLANMA VE TELBİYE

Ertesi cuma günü öğleden önce iki rekât ihram namazı kıldı. [13] Umre ve haccı birlikte yapmak üzere Hacc-ı Kıran'a niyet edip ihrama girdi. İhrama girme Rabbimizin buyruğuydu.

Zûlhuleyfe Mescidi'nin yanı başında bindiği devesi hareket ettiğinde şöylece telbiye getirdi:

“Lebbeyk Allâhümme Lebbeyk, Lebbeyke lâ şerîke leke lebbeyk. İnnelhamde ve'n-ni'mete leke ve'l-mülk. La şerîke lek.”

“Buyur Allah'ım buyur; Sen Rabbimsin, ben kulunum. Buyur (Allah'ım!) Senin yaratıcı ve yönetici egemenliğinde hiç bir ortağın yoktur. Buyur; buyruklarına boyun eğerim. Bütün

övgüler Sana'dır. Tüm nimetler Sen'dendir. Varlıklar da Sen'indir. Sen'in hiçbir ortağın yoktur. (Allah'ım!)"[14]

Yüksek Sesle Telbiye Getirme

Allah'ın Resûlü'nün, bu telbiye duâsına **“Lebbeyke ilâhel-Hak”** cümlesini de ilave ettiği rivayet olunur.[15]

O, Telbiye getirilmesini de şöylece teşvik buyurmuştur:

-Hac veya umre için İhram'a giren mü'min Telbiye getirdikçe sağında ve solunda yer alan ve bu yönlerden yeryüzünün nihaî sınır noktalarına kadar uzayıp giden taşlar, ağaçlar ve yerleşim birimleri gibi bütün varlıklar da Telbiye getirirler.[16]

Yola çıktıktan, Telbiyeler ve Tekbîrler getirilmeye başlandıktan hemen sonra (vahiy meleği) Cibrîl geldi. Sahâbîlerine telbiye getirirken seslerini yükseltmelerini, emretmesini ona öğütledi.[17]

Peygamberimiz haccın kabulüne vesîle olacağı ve sevaplarını artıracacağı müjdesi ile

bu doğrultuda emir verince sahâbîler seslerini yükselttiler. Öylesine yükselttiler ki kısa bir süre sonra sesleri kısıldı.[18] Hz. Âişe annemiz de Telbiye'de sesini yükseltenler arasındaydı.

-Salât ve Selam üzerine olsun- Peygamberimiz İhram'a girip Zülhuleyfe'den ayrıldıktan sonra cuma günü öğle namazını, **Beyda**'da kıldı. Beyda, Zülhuleyfe'ye bitişik bir mahaldi. Seferi oldukları için Cuma namazı kıldırmadı.

MEKKE'YE GİDİŞ SIRASINDA YAŞANAN BAZI OLAYLAR

Hac için Mekke'ye gidiş yolculuğu büyük bir özlem ve coşku içinde geçti, yaklaşık olarak da on gün sürdü. Çünkü Hac yüce, Allah'ın yarattığı arzın en hayırlı bölgesi olan Mekke kutsaldı.[19]

Mekke, şehirlerin anası olan kenttir. İlk insan olan Hz. Âdem'in kendisinde yaratıldığı yerdir. İnsanlığın toplumsal hayatının başladığı, ilk mâbed olan Kâbe'nin kendisinde kurulduğu şehirdir. Haccın da merkezidir.*

Kur'ân'ımızın açıklamasına göre Mekke ilk yerleşim merkezi, Kâbe ilk mabettir. İlk insan ve ilk Peygamber olan Hz.Âdem de topraktan yaratılmıştır. Bütün bu Kur'ânî açıklamalar

Hz.Âdem ve eşi Havva'nın Mekke'de/Arafat'ta özel bir Cennet'te/ Bahçe'de yaratıldığına işaret etmektedir. Doğruları en iyi bilen Allah'tır.(Şûra7; Â.İmran 33, 59, 96)

· Mekkenin kutsallığını Hz. Peygamber şöylece dile getirir:

*“Ey İnsanlar Allah'ın gökleri ve yeri yarat-
tığı dönemde Mekke'yi Haram /dokunulmaz
kıldı; insanına, kendisine iltica edene, hay-
vanlarına ve doğal bitki örtüsüne tecavüzü
haram eyledi. O, Kıyamet Günü'ne kadar do-
kunulmaz kalacaktır. Onun ağacı kesilmez, av
hayvanı ürkütülüp kaçırılmaz, duyuru yoluyla
sahibini bulma amacı güden kişi dışında hiç
bir kişi onda yitirilen malı bulunduğu yerden
alamaz.”[20]*

Hiz. Peygamberin önderliğinde sürdürülen bu Mekke yolculuğu tam bir fiilî eğitim oldu. Kur'ân'la belirlenmiş ihram yasakları olan eşle cinsel ilişkiden, Allah'a isyan ve insanlara tecavüzden ve İslâmî değerleri eleştiriden sakınılarak sürdürülen Mekke yolculuğu sırasında bazı olaylar da yaşandı. Bunlardan gönüllerimizi aydınlatıcı bazılarını şöylece özetleyebi-

liriz.

I - Yolculuk Sırasında Doğum

Peygamberimizin kayınpederi Hz. Ebû Bekir'in eşi Esmâ, yolculuk sırasında oğlu Muhammed'i doğurdu. Şanlı Peygamberimiz (sav), ona boy abdesti almasını ve niyetlenip ihrama girerek Telbiye getirmesini emretti.[21]

Bu olay bize doğumu yakın kadınların bile Peygamberimizin bilgisi altında hac yolculuğuna çıktıklarını ve lohusa kadınların onun emriyle Hac için İhram'a girdiklerini öğretmektedir.

II - Çocuğa Hac Yaptırma Sevap Kazandırır mı?

Sevgili Peygamberimiz Medîne'ye otuz altı mil mesafedeki Ravha'da develer üzerinde yol alan bir kabile ile karşılaşır. Onlara kimler olduklarını sorar. Onların sorusu üzerine kendisini Allah'ın elçisi olarak tanıtır. Bu sırada bir kadın çocuğunu O'na doğru kaldırarak sorar:

Bu çocuğa da Hac yaptırılabilir mi?

Şöyle buyurur:

-Ona Hac yaptırabilirsin. Sevabı da senin olur.[22]

Peygamberimizin cevabı, bizi, küçücük de olsalar, çocuklarımızı hacca götürerek sevaplar kazanmaya yönlendirmektedir.

III - Avlanan Vahşi Eşek

Peygamberimiz kendisine refakat eden azîm toplulukla birlikte Revha denilen mahalle geldiklerinde sahâbiler orada yaralı bir vahşi eşek gördüler. Durum Hz. Peygambere iletince şöyle buyurdu:

“Ona ilişmeyin, çok geçmez onu yaralayan kişi çıka gelir. Nitekim kısa bir süre sonra onu yaralayan Behzi isimli kişi görünüverdi ve Hz. Peygambere gelerek onu size verebilirim, dedi. Hz. Peygamber de bu teklifi kabul etti ve kesilen bu vahşi eşeğin etlerini taksim edilmesi için Hz. Ebu Bekir’i görevlendirdi.”[23]

IV - Yaralı Ceylan

Mekke'ye doğru yolculuğa devam ediliyordu. Usabe denilen yere geldiklerinde vücuduna ok saplanmış yaralı bir ceylan buldular. Hayvan kafasını ayaklarının arasına sokmuştu. Rahmet Elçisi olan Allah'ın Resûlü efendimiz, insanlar tarafından rahatsız edilmemesi için ceylanın başına bir nöbetçi dikilmesini emir buyurdu.[24]

V - Hz. Peygamberin Devesinin Kaybolması

Yolculuk sırasında Allah'ın Resûlü'nün ve Hz.Ebu Bekir'in eşyası aynı devenin üzerindeydi. Arc denilen yerdeki konaklama sırasında Hz. Ebu Bekir, hizmetçisi ile beraber onun götüğü bu eşya yüklü deveyi bekler.

Bu sırada hizmetçi gelir ve bir önceki gece deveyi kaybettiğini söyler. Hz. Ebu Bekir de bir tek deveyi nasıl kaybedersin, diyerek onu hafifçe yermeye ve sarsmaya başlar. Durumu izleyen Hz. Peygamberimiz tebessüm buyurarak şöyle söylemekten kendini alamaz:

-Bakınız hele şu ihramlı kişinin yaptığına! [25]

Peygamberimizin eşyası ve yiyeceklerini taşıyan devenin kaybolduğunu öğrenen Müslümanlar, gerekli yiyecek yardımını yaparlar. Ancak kısa bir süre sonra kaybolan deve bulunur.

VI - Arc'dan Sonra Lahy-i Cemel Denilen Bölgede Konaklandı

Mekke'ye nazaran Medine'ye daha yakın olan bu yerde baş ağrısı sebebiyle Peygamberimiz ihramlı iken başının ortasından haccamat oldu/kan aldırdı. [26]

V - Hac Yapan Peygamberlerin Anılması

Vedâ Haccı için Mekke'ye gidiliyor ve Mekke ve Medîne arasında bir vâdiden geçilirken Allah'ın Resûlü hangi vâdiden geçtiğini sorar. **Ezrak** vâdisi cevabını alınca da şöyle buyurur:

-Ben Mûsa Peygamberi, iki parmağını kulaklarına koyup Telbiye duâsını yüksek sesle okuyarak Allah'a yakarış halinde bu vâdiden geçtiğini görür gibiyim.

Allah'ın Resulü efendimiz, **Usfan** vâdisinden geçilirken Hud ve Salih Peygamberleri de anar. Onları, Telbiye ile coşku içinde bu vâdiden geçerken izler gibi olduğunu söyler. Böylece sahâbilerini, tarihin bağrında, anılan Peygamberlerle kucaklaştırır.[27]

VIII - Hz. Âişe'nin Âdet Görmesi

Mekke sınırı olan Serif mıntikasını geldiklerinde umreye niyetlenmiş olan Hz. Âişe âdet görür.

Âdet halinin namaza mâni olduğu gibi Umre ve Hacc'a da engel olacağını sanan Hz.Âişe ağlamaya başlar. Bu durumu izleyen Allah'ın Rasûlü Peygamberimiz ona şöyle buyurur:

“Ağlama. Ay hali, Allah'ın Âdemoğlunun kızları için düzenlediği bir hâldir. Tavâf dışında Hacıların yapmakla yükümlü olduğu bütün hac görevlerini yap. Temizlendiğinde de Kâbe'yi tavâf edersin.” [28]

Hz. Peygamber daha sonra ona, ihramdan çıkmamasını ve umre için yaptığı niyetini hacca dönüştürmesini emretti.

Hız.Âişe'nin yaşadığı bu olay bize, Peygamberimizin diliyle âdetli kadınların ihram'a girebileceklerini ve ihramlı iken âdet görmelelerinin ihramlılığı engellemeyeceğini açıklamaktadır.

IX - Peygamber Nasıl Sevilir?

Allah'ın Resûlü bir konaklama sırasında abdest almaya başlar. Sahâbileri de çevresini sararlar. Abdest azalarından dökülen suyu alıp bereketlenmek için kendi vücutlarına sürerler. Onlara sorar:

-Niçin böyle yapıyorsunuz?

Onlar da:

-Allah'ı ve O'nun Peygamber'ini sevmiş olmak için, derler.

Aldığı bu cevap üzerine Hz. Peygamber şu açıklamayı yapar:

-Allah'ı ve Peygamberini sevmek veya Allah veya Peygamberi tarafından sevilmeğe isteyen kişi:

Konuştığı zaman dosdoğru konuşsun.

Kendisine sır, vazîfe veya eşya gibi bir emanet bırakıldığı zaman emanetini korusun ve sâhibine versin. Bir de çevresindeki komşuları; dostları ve arkadaşlarına gücü ölçüsünde ikramda bulunsun. [29]

MEKKE'YE GİRİŞ, TAVÂF VE SA'Y

-Salât ve Selâm üzerine olsun- Allah'ın Resûlü yaklaşık 9-10 günlük bir yolculuktan sonra üç (3) Zilhicce cumartesi günü akşamı, Mekke'ye girer. Mekke'nin merkezi çevresi olan Harem bölgesinde olup kuyularıyla ünlü Zituva bölgesine inip yerleşir.

Ebtah ismi ile de anılan bu yerin seçilmesi anlamlıydı. Çünkü İslâm'ın ilk yıllarında Kureyş ve Beni Kinane İslâm karşıtlığı üzerine burada birleşmişlerdi.[30] Peygamberimizin ve mensup olduğu Haşim ve Muttalib oğullarının aleyhine burada ittifak yapmışlardı. [31]

Şanlı Peygamberimiz dört Zilhicce Pazar günü sabah namazını konakladığı Ebtah'ta

kıldı. Umresini yapmak için Mescid-i Haram'a geldi. Bineği üzerindeydi.[32]

Devesi üzerinde iken tavâfa başladı.[33] Hacerü'l-Esved'i selâmladı. Tavâfı için Kâbe çevresinde yedi dönüş yaptı. Bu dönüşlerinden ilk üçünde devesini süratlice, dördünde ise tabîi bir şekilde sürdü. Her dönüşte Hacerü'l-Esved'i ve onunla birlikte yalnızca Rükni Yemani'yi selâmladı.[34]

Tavafta Yaptığı Bilinen Kur'ânî Duâ

Tavâfı sırasında her bir dönüşte Rükni Yemani ile Hacerü'l-Esved'in bulunduğu köşe arasında (Kur'ân'da geçen) ve bütün hayatı boyunca çokça yaptığı şu duâyı okudu:

“Ey Rabbimiz! Bize dünyada güzellik ver. Âhirette de güzellik ver. Bizi Cehennem azabından koru.”[35]

Tavâfını bitirince, Kâbe ile kendisi arasında alarak Makam-ı İbrâhîm'e yaklaştı. Bu sırada Bakara Sûresi'nin Makam-ı İbrâhîm'i konu alan 125. âyetini okudu:

“Biz Kâbe’yi insanların teker teker yönelecekleri/sevaplanacakları bir kut-sal sığınak yapmıştık. Öyleyse Makam-ı İbrâhîm’den bir duâ/ namaz yeri edinin...”

(Geleneksel anlayışın) Makam-ı İbrâhîm olarak kabul ettiği Kâbe’ye bitişik olan yerde iki rekât tavâf namazı kıldı. İlk rekâtında Kâfirûn, ikinci rekâtında İhlas sûresini okudu. Tavaf namazını kıldıktan sonra dönüp Hacerü’l-Esved’i selâmladı.[36]

Safâ ile Merve arasında Sa’y yapmak üzere Safâ tepesine geldi. (Safâ’ya yaklaşırken) Bakara Sûresi’nin ilgili 158. âyetini okudu:

“Şüphesiz Safâ ve Merve, Allah’ı hatırlatan sembollerdendir. Hac veya umre yapan kişinin (geçmişte putperestlik ayinleri yapıldığı için) bu tepecikler arasında sa’y etmesinin sakıncası yok, sevabı vardır. (Rızası için sa’y gibi bir hayır yapan kişiyi) Allah mükâfatlandırıcı ve hayrını bilicidir.”[37]

Sa’yini de Devesi Üzerinde Yaptı

Peygamberimiz Sa’yine Safâ’dan başladı. (İnsanların kendisini görüp soru sorabilmeleri,

kendisinin de onları izleyebilmesi için tavâfını binek üzerinde yaptığı gibi) sa'yini de bineği üzerinde yaptı.

Safâ'dan Merve'ye dört, Merve'den Safâ'ya üç geliş yaparak, gidiş-gelişlerini ye-diye tamamladı.

Gidiş-gelişlerinde vâdiye indiği vakit de-vesini koştururcasına sürdürdü. Sa'ye başlar-ken yaptığı gibi Safâ'ya her geldiği zaman da Kâbe'ye dönüp ona baktı. Allâh'ı birleyici ve yüceltici zikirler yaparak erdirildiği nimetlere şükranlarını şöylece dile getirdi:

“Allah en büyüktür. Allah'tan başka ibâdet olunacak ve yasalarına uyulacak hiç bir ilah yoktur. O birdir. Hiçbir ortağı yoktur. Bütün varlıklar O'nundur. Övgüler de yalnız O'nadır. O her şeye gücü yetendir. Allah'tan başka hiç bir ilah yoktur. O birdir. (Kulu ve elçisi Muhammed'e) va'dini yerine getirip ona yardım ederek düşmanlarını kudretiyle hezimete uğ-rattı.”[38]

Zikirlerden sonra ellerini kaldırarak duâlar etti. Merve'ye her geldiğinde de aynı şekilde zikirler, şükranlar ve duâlarda bulundu.

Yüce Peygamberimiz, tavâfı ve sa'yini bitirince, *İfrad veya Haccı Kıran'a* niyet edip de beraberlerinde kurbanlık hayvan getirmemiş erkeklerin ve kadınların umrelerini yaptıktan sonra tıraş olarak ihramdan çıkmalarını emretti. İhramdan çıkacakların cinsel ilişkide bulunabileceklerini, kokulanabileceklerini ve erkeklerin, dikişli elbiselerini giyebileceklerini açıkladı.

Bu emirleri üzerine, eşi ve kızı Hz. Fatıma beraberlerinde kurbanlık hayvan getirmedikleri için Hacc-ı-Kıran için yaptıkları niyetlerini Umreye dönüştürüp saçlarını kısaltarak ihramdan çıktılar.

CÂHİLİYE DÖNEMİNDE UMRE YAPILMAZDI

Peygamberimiz, İfrad veya Hacc-ı Kıran'a niyet edip de beraberlerinde kurbanlık hayvan getirmemiş olan bazı sahâbilerin ihramdan çıkmamak için ağırdan aldıklarını gördü. Bu sebeple ihramdan çıkılması şeklindeki emirlerini pekiştirdi ve gerekçesini de şöylece açıkladı:

“Eğer Hac’la ilgili olarak bana sonradan öğretilenleri önceden bilmiş olsaydım, beraberimde kurbanlık hayvan getirmez, doğrudan Umre’ye niyet ederdim,, sizler gibi ben de ihramdan çıkardım. Kurbanlık hayvanımı da Mekke’de satın alırdım. Ama beraberimde kurbanlık getirdiğim için (Kuran’ın Hac sûresi-

nin 28.ve Bakara sûresinin 196. âyetlerinin hükümleri gereği) artık onu keseceğim kesim gününe kadar ihramdan çıkamam.”[39]

Peygamberimiz bu emirleri ve açıklamalarıyla Kiyamet Günü'ne kadar bizler gibi beraberlerinde kurbanlık hayvan getirmeksizin hac yapacak Müslümanlara da, Hacc-ı Temettü tercîhi yapmaları gerektiğini öğretmiş oldu.

Umre Ebediyen Sürecek

Kurbanlık getirmeyen sahâbîlerin Haclarını niyetleriyle umreye dönüştürmelerini emredince Kinânîlerden Süraka b. Malik sordu:

-Ya Resûlallah! Hac mevsiminde umre yapmamız bu seneye özgü müdür, yoksa ebediyen devam edecek midir?

Hz. Peygamber parmaklarını birbirine geçirerek “-*İşte böyle, ebediyen devam edecektir; Kiyamet gününe kadar Umre Hacca dâhil olmuştur; Hac mevsiminde isteyen Umre de yapabilecektir.*” buyurdu.[40]

MİNÂ'YA VE ARAFAT'A ÇIKIŞ

Hız. Peygamber Mekke-Minâ arasında Ebtah'da ikamet buyurdu

Peygamberimize, başta Ebû Talibin kızı Ümmü Hani olmak üzere pek çok kişi tarafından Mekke evleri içinde; Kâbe çevresinde ikamet buyurması ricasında bulunuldu. Ama Hız. Peygamber Pazar, Pazartesi, Salı ve Çarşamba günlerini ve de Çarşamba günü akşamını konakladığı ilk yer olan Ebtah'da kendisi için kurulan çadırda geçirdi.[41]

Böylece Kıyamet'e kadar Kâbe çevresinde yoğunlaşılması talimatını örneklendiren vermiş oldu.

-Salât üzerine olsun- Peygamberimiz 7

Zilhice Çarşamba Günü Mescid-i Haram'a gelerek Hacca ilişkin bilgiler verdi.

Sevgili Peygamberimiz Minâ'ya çıkış günü olan Zilhicce'nin 8. Perşembe günü sabah namazından sonra erkence bir vakitte diğer insanlarla birlikte Minâ'ya gitti. Sahâbîlerden daha önce ihramdan çıkmış olanlar da o gün Hac için ihrama girerek, ihramlı bir şekilde Minâ'ya çıktılar.

Arafat'tan önce Minâ'ya çıkıp gecelediler

Hz. Peygamber, Minâ'ya çıktığı günün öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazlarını -akşam müstesna- kısaltarak kıldı ve orada geceledi. Ertesi gün olan Zilhicce'nin 9. Cuma günü sabah namazını da Minâ'da kıldı. Güneşin doğuşundan sonra Müzdelife'den geçerek Arafat'a yöneldi. Önceden, Nemire bölgesinde kendisi için kurulmasını emrettiği kıl çadıra yerleşti.

Arafat hitabesi İrene Vadisi'nde sunuldu

Güneş zevale yüz tuttuğu; tepe noktasını geçip batıya doğru kaydığında Kusva isimli devesinin getirilmesini istedi. Hazırlatılan devesine binerek Urene vadisinin ortasına geldi. Devesi üzerinde iken orada insanlara hitabede bulundu. Hitabesi Rebîa b. Umeyye tarafından tekrarlanarak aktarılıyordu.[42]

Öneminden ötürü Arafat'taki bu ünlü hitabelerini O'nun kendi dilinden aktaralım:

ALLAH'IN RESÛLÜ'NÜN ARAFAT HİTABESİ

“Hz. Âdem’in Çocuklarıdır!”

Ey İnsanlar!

Rabbiniz birdir. Babanız da birdir, zira hepiniz Âdem’in çocuklarıdır. Âdem ise topraktan yaratılmıştır. Sizin, Allah katında en değerliniz O’nun yönlendirdiği gibi inanan ve yaşayanlarıdır. Arap’ın, Arap’ın dışındakilere hiçbir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak ilâhî yasalara inanmada ve bu yasalara göre yaşamadadır.

Arafat’ta ibâdete durduğunuz bu gününüzün, bu ayınızın ve bu şehriniz Mekke’nin saygınlığı gibi (Rabbinize kavuşacağınız güne

kadar) canlarınız, mallarınız da öylece saygındır, dokunulmazdır.

Kimin yanında bir emanet bulunuyorsa onu kendisine bırakana geri versin. Ey insanlar!

Müslüman, Müslümanın kardeşidir, böylece bütün Müslümanlar da birbirlerinin kardeşleridir. Kendisinin gönül rızasıyla verdiği dışında, hiçbir Müslümanın, kardeşinin hakkını alması doğru değildir. (Haklara tecavüz ederek insanlara ve) nefislerinize zulmetmeyiniz.

“Müslümanlar Birbirlerinin Kardeşidir”

Çok iyi bilmenizi isterim ki İslâm öncesi câhiliyesine özgü olan bütün uygulamalar ayaklarımın altındadır/yürürlükten düşürülmüştür.

“Faiz ve Kan Davaları Kaldırılmıştır”

(Özellikle) Câhiliyede güdülen kan davaları kaldırılmıştır. Hiçbir kişi, diğer bir kişinin işlediği suçtan ötürü cezalandırılmayacaktır. Gdülen kan davalarımız arasında ilk kaldırdığım da (amcam) Hâris oğlu Rebîa'nın çocuğu-

nun kan davasıdır.

Allah, faizi yasaklamıştır. Bu sebeple faizli işlemler yürürlükten kaldırılmıştır; ancak anaparanız sizindir. Artık (faiz alarak) zulmetmeyecek, (faiz vererek de) zulme uğratılmayacaksınız. İlk geçersiz kılınan faiz de amcam Abbas'ın faiz alacağıdır.

“Kadınlar İçin Güzellikleri Öğütleyiniz”

Aman kadınlarınızla ilgili olarak birbirlerinize güzellikleri öğütleyiniz. Zira Allah'ın verdiği onay ve güvenceyle nikâhlayıp faydalandığınız kadınlarınız ilginiz ve korumanız altındadırlar.

Flört etmeleri-zina yapmaları dışında, onlara iyiliklerden başka bir şekilde davranmaya hiç mi hiç hakkınız yoktur. Eğer bu gibi hataları yaparlarsa, yalnız bu hatalarıyla ilgili olarak cinselliklerine ilgisiz kalabilir, yaralamayacak şekilde fiziksel etkilere maruz bırakabilirsiniz. Ama size karşı evlilik akdinin gereği olan bağlılığı gösterirlerse, sakın ha onlara karşı zarar verici, mutsuz kılıcı tavırlar sergilemeyiniz.

“Kocaların Ve Kadınların Birbirleri Üzerinde Hakları Vardır”

Onların üzerinde haklarınız olduğu gibi onların da sizlerin üzerinde hakları vardır Bu sebeple sizleri uyarıyorum:

Sizlerin kadınlarınız üzerinizdeki haklarınız, nefret duymanız gereken zinadan sakınmaları, istemediğiniz kişileri evlerinize almamalarıdır.

Onların sizin üzerinizdeki hakları ise onlara giyim-kuşam ve yeme-içme bakımından iyi imkânlar sunmanızdır.

Size öğütleri ve yasalarına uymanız halinde asla sapıklığa düşmeyeceğiniz İlâhî kaynağı; Allah'ın kitabı Kur'ân'ı bıraktım.

***

-Salât ve Selam üzerine olsun- Aziz Peygamberimiz hitabelerinin sonunda Rabbinin katında kendisinin de sorgulanacağına işaretlerle şöyle buyurdu:

Rabbiniz tarafından benimle ilgili olarak da sorgulanacaksınız. Ne söyleyeceğinizi bilmek isterim.

Sahâbîlerin Şahitliği

Bu sözlerine muhatap insanlar şöyle de-

diler:

Sana Rabbinden indirilen Kur'ân âyetlerini tebliğ ettiğine, görevini yaptığına, bize yürekten öğütler verdiğiine şahitlik ederiz.

Aldığı cevap üzerine şehâdet parmağını göğe doğru yükseltip, insanlara doğru çevirerek şöyle buyurdu:

“Şâhid ol Allâh'ım! Şâhid ol Rabbim! Şâhid ol Mevlam!”[43]

***

Sevgili Peygamberimiz hitabesini bitirdiğinde henüz devesi üzerinde iken amcası Abbas'ın eşi Ümmül-Fazl'ın gönderdiği bir kadeh sütü insanların önünde içti. Böylece insanlar onun Arafat vakfesi sırasında oruçlu olmadığını anladılar.

ARAFAT'TA NAMAZ ve DUA

Konuşmasını tamamlayınca Allâh'ın Resûlü, devesinden indi. Bilal'e emredip ezan okuttu. Öğle ve ikinci namazları için Bilal'e ayrı ayrı kâamet getirtti, Öğle vaktinde öğle ile ikindiye bir arada birleştirerek ve kısaltarak ikişer rekât olarak kıldırdı. Bu iki farz namaz arasında herhangi bir namaz kılmadı. Öncesi ve sonrasında da kılmadı.[44] Peygamberimiz tekrar devesine binerek vakfe yapacağı yere geldi. Kâbe'ye döndü, topluluğu önüne alarak güneş batıncaya kadar duâ etti. Duâda ellerini kaldırdı.[45]

İbn-i Abbas'ın anlatımına göre Rabbine şöylece de duâ etti:

Allah'ım! Sözümü işitiyor, yerimi görüyor,

gizlimi ve açığımı da biliyorsun. Hiçbir işim sana gizli kalmaz Rabbim!

Allah'ım! Ben çaresizim, muhtacım, ürpeliyorum, korkuyorum. Günahlarımı itiraf ediyor, aman diliyor ve yardım istiyorum. Bir yoksulun istediği gibi senden istiyorum. Günahlarını dile getiren bir zavallı nasıl yakarıyorsa ben de öyle yalvarıyorum. Huzurunda boynunu bükmüş, gözleri Senin için yaşla dolmuş, varlığından geçip secdelere kapanmış mağdur bir kul sana nasıl duâ ediyorsa ben de öyle duâ ediyorum.

Allah'ım! Ey istenenlerin en hayırlısı, ey verenlerin en cömerdi olan Allah'ım! Bana merhamet et. Beni sana yöneliştikten yoksul kılma; duâlarımın kabulünden yoksun bırakma.[46]

Arafat vakfesi sırasında Peygamberimize Mâide sûresinin üçüncü âyeti vahyedildi.[47]

Böylece insanlığın hayat düzeni kılınan İslâm Dîni'nin zirve noktasına ulaştırıldığı ve Rabbimiz tarafından Dîn olarak İslâm'a razı olduğu açıklandı.

Peygamberimizin Arafat

Müjdeleri

Allah'ın Resûlu Hz. Muhammed, bir ara haccın ana farzı olan Arafat vakfesinin hacılar için önemini dile getirerek de şöylece müjdelere verdi:

Allah'ın pek çok sayıda kulunu Cehennem ateşinden bağışladığı gün hiç şüphesiz Arafat'ta Vakfe yapıldığı Arefe Günü'dür. Allah, Arafat'ta bulunan kullarını rahmetiyle kuşatır. Onlarla meleklerine karşı iftihar eder. (İftiharına tanık kılmak için de Meleklerine şöyle) buyurur:

Bunlar ne istiyorlar?[48]

***

“Arefe Günü Geldiğinde Yüce Allah Rahmetiyle dünya semasını kuşatır. Arafat'ta toplanan kullarıyla Meleklerine karşı övünür de onlara şöyle buyurur:

-(Rahmetimi bilmedikleri ve azabımı görmedikleri halde) Uzak yerlerden yorgun argın ve üstü başı perişan bir şekilde yüksek sesle Telbiyeler getirerek rahmetimle kucaklaşmaya gelmiş olan kullarıma bir bakın. Onları bağış-

ladığıma sizleri şahit tutuyorum.

Peygamberimiz müjdelerine şöylece de devam etti:

“Ey mü’minler! Şeytan Arefe günü Arafat’ta görüldüğünden daha aşağılık, daha bedbaht, daha perişan ve daha öfkeli hiçbir gün görülmedi.

Bunun sebebi Şeytan’ın Arefe günü ilâhî rahmetin Arafat’a yağdığını görmesi ve

Allah’ın -bağışlanması istenen- büyük günahları da bağışladığını bilmesidir.”[49]

İhramlı Olmanın Fazileti ve Sorular

Peygamberimiz ve yüce ashâbı derin bir coşku ile Arafat vakfelerini sürdürürlerken topluluk içinden ihramlı bir zat bineğinden düşerek ölür.

Hz. Peygamber, iki parçalık ihram elbisesiyle kefenlenmesini, üzerine koku sürülüp kâfur saçılmamasını, başının ve yüzünün örtülmemesini emreder ve de şu açıklamayı yapar:

-Bu kişi kıyamet gününde (Lebbeyk Allâhümme lebbeyk...) diyerek Telbiye getirir olduğu halde diriltilecektir.[50]

ARAFAT'TAN MÜZDELİFE'YE GİDİŞ

Hz. Peygamber, güneşin batışı ile birlikte Arafat'tan Müzdelife'ye yöneldi.

(Hac ile ilgili sözleri, davranışları ve işlerini tespit edip insanlara açıklaması için de) *Üsâme b. Zeyd*'i de devesinin arka kısmına oturttu.[51] Gidiş sırasında devesi Kusva'nın yularını kasiyordu. İzdihamın hafiflediği yerlerde hızını artıyorsa da tabii bir şekilde seyrediyordu. Önlerine tepe çıktığında onu aşın-caya kadar devesinin yularını gevşetiyordu. Çevresindeki insanlara da acele etmeksizin yol almaları uyarısında bulunuyordu.

Seyir halinde bulunuyorlarken, bir ara devesinden iner, ihtiyacını giderir. Abdest uzuv-

larını bir-iki defa yıkayarak hafifçe abdest alır. Sonra tekrar devesine binerek Müzdelife'ye gelir.[52]

Bu arada çevresinde toplaşan hacılardan biri devesinin yularına yapışır ve sorar:

-Ya Resûlallah! Beni Cennet'e yaklaştıracak ve Cehennemden uzaklaştıracak işleri bana öğretir misin?

Şöyle buyurur:

-Allah'a yemin ederim ki sen meseleyi özetleyerek sordun. Beş vakit namazı kıl. Sana farz olduğunda zekâtını ver. Kâbe'yi tavâf et. İnsanların sana yapmalarını istediklerini onlara yap. İstemediklerini de yapma.[53]

Müzdelife'de Akşamla Yatsıyı Birleştirdi

Zilhicce'nin dokuzunu onuna bağlayan geceydi. Allah'ın Resûlü Müzdelife'de konakladığı yerde abdest aldı. Akşamla yatsı namazını, yatsı vaktinde bir ezan ve ayrı ayrı getirilen iki kametle bir arada birleştirerek kıldırdı;

akşam namazını üç, yatsıyı ise kısaltıp iki rekât olarak kıldırdı. Bu iki farz arasında namaz kılmadı, öğüt-uyarı türünden bir söz de söylemedi. Sonra da istirahate çekilip uzandı.[54]

Şafak sökünce kalktı, cumartesi gününün sabah namazını ilk vaktinde alaca karanlıkta kıldırdı.

Bu arada, kendilerine Arafat'ta değil de ancak Müzdelife'de katılabilenlerin soruları üzerine de şöyle buyurdu:

(Zilhice'nin 9. günü, önceden, gece veya gündüz Arafat'ta vakfe yapmış; Arafat sınırları içinde bir an için bulunmuş veya Arafat'tan geçmiş olduğu halde) ***Sabah namazını diğer insanlarla birlikte Müzdelife'de kılabilen kişi haccın vaktine erişmiştir. Bunu gerçekleştiremeyen kişi ise haccın vaktini kaçırmıştır.***[55]

Kadınlara e Zayıflara Minâ'ya İniş Önceliği Verildi

Saygıdeğer annelerimiz olan eşleri Sevde ve Ümmü Habibe, Müzdelife gecesinde (kalabalığa yakalanmadan diğer insanlardan önce)

Minâ'ya gitmek için kendisinden izin istediler.

-Allah şanını artırsın-Peygamberimiz onlara, sırası gereği yanında geceleyeceği eşi Ümmü Seleme'ye ve de diğer kadınlara ve de yaşlı-zayıf erkeklere Müzdelife'de durup Allah'ı zikrettikten sonra gitmeleri için izin verdi.

Ayrıca kadınların, Minâ'da geceden *Cemre-i Akabe'*yi/ büyük Şeytan sembolünü taşlamalarına da müsâade buyurdu.[56]

MINÂ'YA GELİŞ

-Salât ve Selâm üzerine olsun- Peygamberimiz Hz. Muhammed, Müzdelife gecesi sabah namazını kıldırdıktan sonra (Müzdelife'de) Meşar-ı Haram adı verilen bölgeye geldi. Kibleye döndü, Allah'ı yüceltip birledi, her şeye gücü yeten ortaksız Rabb olduğunu dile getirdi ve de duâ etti.

Ortalık iyice aydınlanıncaya kadar da duâyaya devam etti. Güneş doğmadan önce de, kendisini izleyip öğrendiklerini aktarması için Fazl b. Abbas'ı bineğinin arka kısmına oturtturarak Müzdelife'den Minâ'ya doğru yola koyuldu.

HZ. PEYGAMBERİ İZLERCESİNE

yürüme

Güneşin ilk ışıkları altında Minâ'ya inilirken, Sevgili Peygamberimizi ilk defa gören insanlar, onu birbirlerine göstererek, “*işte mübarek yüzlü Peygamber*” diye işaret ederler.[57] Cevaplarını öğrenmek amacıyla soru yönelmek için çevresine yaklaşırlar. Bu sırada bir kadın yaklaşır ve sorar:

-Babam bineği üzerinde duramayacak kadar pek yaşlı iken Hac farz kılındı. Ben onun yerine Hac yapabilir miyim? (Ya Resûlallah!)

Allah'ın Resûlü de ona şu cevabı verir:

-Evet, baban adına Hac yapabilirsin.[58]

Bu sırada soru yönelten kadınla Fazl arasında bakışmalar olur. Peygamberimiz de Fazl'ın yüzünü diğer bir yöne çevirir.[59]

BÜYÜK ŞEYTAN SEMBOLÜ AKABE CEMRESİ'Nİ TAŞLAMA

Akabe Cemresi'nde Telbiye bırakılır

Allâh'ın Resûlü (Kâbe'yi yıkmaya gelen ve beraberlerinde filler bulunan **Ebrehe** ordusunun hezimete uğratıldığı) **Muhasser** vadisine gelindiğinde devesini süratlendirir. Cemre-i Akabe'ye çıkan yolu izleyerek Minâ'ya iner.

Minâ, vahiy meleği Cibrîl'in yönlendirmesiyle Hz. Âdem'in Rabbinden Cennet'i istediği yerdir; Minâ Cennet istenilerek girilecek yerdir.

Ve... Minâ, Hz. Âdem ve Havva ile birlikte

onlara düşman olarak sürgün edilen İblîs'in nesillenmek için mekân tuttuğu, yaşam ve yönetim merkezi edildiği, Âdem'e ve oğullarına düşmanlığa başladığı yerdir. Hz. Âdem'e saygı secdesine varmadığı için mahkûm edildiği taşlama cezasının her yıl hacılar tarafından uygulandığı yerdir.

Minâ'ya inen Peygamberimiz, baş Seytan İblîs'i sembolize eden Akabe Cemresi'ne gelir. Gelişiyile birlikte de Telbiye duâsına son verir.[60]

Taşlama yapacağı yerde Abdullah b. Abbas'ın bulup getirdiği çakıl taşı boyutlarındaki taşlarla Akabe Cemresi'ne yedi taş atar. Her bir atışta da tekbîr getirir.[61]

Bu arada büyüklerinden kaçınılarak benzeri küçük taşlar atılmasını emreder.

Aşırılıktan Kaçının

Bu gibi dinde aşırılık niteliğini taşıyan işlemleri de şöylece emir buyurarak yasaklar:

-Dini görevlerinizi yaparken aşırılıklara düşmeyin. Zira sizden önceki (bazı) topluluk-

lar aşırılıkları sebebiyle çöküntüye uğradı.[62]

Allah'ın Rasûlü bineği üzerinde taşlarını atarken yanında Bilal'le Üsâme vardı. Biri devesinin yularını tutuyor, diğeri de ihramının üst kısmıyla güneşin sıcaklığından kendisini koruyup gölgelendiriyordu.

Bu sırada kendisine yöneltilen cihadla ilgili bir soru üzerine şöyle buyurur:

-Cihad'ın en fâzîletlisi zalim yönetici ve yönetimlere karşı gerçekleri haykırmaktır. [63]

MİNÂ HİTABESİ

Kurban kesimi günü de olan bu gün, Allah'ın Peygamberi Minâ'da insanlara bir hitabede bulundu. Bir gün önceki Arafat hitabelerinde işlediği konulara değindi. Haccın Merkezi olan Mekke'nin, Hac ayı olan Zilhicce'nin ve Kurban kesim günü olan Zilhicce'nin onuncu gününün kutsallığına ve değiştirilmezliğine vurgu yaptı ve şöyle buyurdu:

- Bu kentinizin, bu ayınızın ve bu gününüzün haramlığı (dokunulmazlığı/saygınlığı) gibi canlarınız ve mallarınız da Rabbinize kavuşacağınız ölüm gününe kadar ve Kıyamet gününe dek birbirinize haramdır.

Dikkatlerinizi çekerek soruyorum. Can ve mal dokunulmazlığı ile ilgili gerçeği size tebliğ

ettim/ilettilim mi?

Sahâbîler tarafından, “*evet tebliğ edip ilettilim*”, denilince, “*Şahit ol Allâh'ım!*” diyerek Rabbini tanık tuttu. Sonra da konuşmasını şöylece sürdürdü;

-Burada bulunan dinlediklerini bulunmıyana ilettilim. Zira kendisine ileten bizzat dinleyenden daha iyi kavrayabilir. Aman benden sonra birbirinizin canlarına kıyacak şekilde kâfirliğe dönüş yapmayın. [64]

Peygamberimiz aynı gün Allah'ın kitabı Kur'ân'a göre yöneten idarecilere kulak verilmesi ve itâat edilmesi gereğini de şöyle emir buyurdu:

-Allah'ın kitabı Kur'ân'ın kurallarına göre yönetecek bedensel özürsüz köle (asıllı bir) kişi, yönetici olarak başınıza geçirilmiş olsa bile onu dinleyin ve ona itâat edin.[65]

Bu seneden sonra bir daha hac yapamayabileceğini, bu sebeple hac görevlerinin kendisinden öğrenilmesi gereğine dikkatleri çekti.

KURBAN ve SAÇ KESME

Allah'ın Resûlü bizzat kurban kesti

Şanlı Peygamberimiz, hitabelerinden sonra Minâ'daki kurban kesim alanına geldi. Bir kısmını kendisinin Medîne'den, diğer bir kısmını Hz. Ali'nin Yemen'den getirdiği, tamamı yüz adet olan kurbanlık develerin altmış üçü- nün yedisini bizzat kesti. Diğerlerini gözetimi altında kestirdi. Geriye kalanlarının kesilmesini de Hz. Ali'ye emir buyurdu.[66]

Aynı gün albenisi olan kurbanlık iki koç daha kestirdi.

Saçlarını Kesti ve Kesenlere Duâ

Etti

Kurban kesiminden sonra Allah'ın Elçisi (s.a.) mübarek başını tıraş ettir.

Saçlarının yarısını, hatıra olarak almayı arzu eden insanlara birer ikişer dağıtırken, diğer yarısının hepsini Ebû Talha El Ensari'ye verdi.[67]

Günümüz İslâm dünyasında yapılan sakalı şerif ziyaretlerine konu olan saçlar, dağıtılan bu saçlar olsa gerektir.

Hac görevi olarak sahâbîlerden bir bölümü saçlarını kestirmiş, bir bölümü kısaltmıştı. Kesenlere, “*Allah'ım! Saçlarını kesenlere merhamet et*” şeklinde üç defa duâ ederken, kısaltanlara bir defa duâ etti.[68]

Melik b. Rabîa isimli sahâbî bizzat dinlediğini vurgulayarak şöyle anlatır:

Allah'ın Resülü “*Allah'ım! Saçlarını tamamen kesenleri bağışla*” diyerek duâ etti (ve duâsını tekrarladi). Bu sırada topluluktan bir kişi “*Saçlarını kısaltanlara da duâ et Ya Resûlallâh!*” ricasında bulundu.

Allah'ın Resûlü tekrarladığı duâların dör-

düncüsünde saçlarını kısaltanlar için de başlangıçlanmaları duâsında bulundu.

Melik b. Rabîa anlatımını şöyle sürdürüyor:

-Ben o gün saçlarımı tamamen kestirenlendendim. Saçlarımı kestirmemden ötürü Hz. Peygamberin duâsına mazhar olmanın bana yaşattığı mutluluğu, kızıl develer gibi en değerli dünya malları bile bana yaşatamazdı.[69]

Kurban etinden yedi ve çorbasından içti

Bu arada, kesilen kurbanlık develerin her birinden birer parça alınması talimatı verdi. Bir kazanda pişirilen etlerden damadı Hz. Ali ile birlikte yediler, çorbasından da beraberce içtiler.

Hz. Peygamber kesilen hayvanların etlerinin, derilerinin ve örtülerinin dağıtılmasıyla da Hz. Ali'yi görevlendirdi.[70]

FARZ TAVÂF İÇİN MEKKE'YE İNİŞ

Allah'ın Resûlü, Akabe Cemresini taşılayıp kurban kestikten ve de tıraş olduktan sonra ihramdan çıktı. Mekke'ye gidip farz tavâfını yapmadan güzel kokular süründü. Hz. Âişe, O'nu misk içeren bir kokuyla bizzat kendi eliyle kokulamıştı.

Bütün bu görevlerin yapıldığı Zülhicce'nin onuncu Cumartesi günü devesine binerek Minâ'dan Mekke'ye indi. Aynı gün (öğleden önce) farz tavâfını yaptı. Kova ile çekilen Zemzem suyundan ve dağıtım için hazırlanan şırardan içti. Öğle namazını Mekke'de kıldı, sonra da Minâ'ya döndü.

Eşi Ümmü Seleme, insanların arkasından

binekli olarak tavâf etti, çünkü hastaydı. Bu konudaki mazerete dayalı talebini Hz. Peygamber kabul buyurdu. Âdetinden temizlendiği için Hz. Âişe de gusül abdesti alarak tavâf etti.

Salât ve Selâm üzerine olsun. Allah'ın Resûlü farz tavâfını yaptıktan sonra eşleriyle yakından ilgilendi. [71]

HAC İBÂDETLERİNDE SIRA TAKİBİ

Sakınca yok

Yoğun geçen Zilhicce'nin bu onuncu günü, Hz. Peygamber'e pek çok da soru yöneltiliyordu. Örneğin; Peygamberimizin büyük şeytan sembolünü taşılama, kurban kesme, tıraş olma ve tavâf yapma şeklinde sıra takibi yaparak örneklendirdiği hac görevlerini, sıra değişikliği yaparak uygulayan kişiler tarafından ne yapmaları gerektiği soruldu. Hz. Peygamber, Sa'y'i tavâftan önce yapmak dâhil sıra değişikliği ile ilgili her soruya şöylece cevap verdi:

-Sakınca yok/zorluk yok, sakınca yok.

(Yaptığınız gibi de yapılabilir.) Ancak sakıncalı olan, Haksız olarak bir Müslümanın arkasından onun şahsiyetini yaralayıcı, aşağılayıcı söz söyleyen kişinin yaptığıdır. Sakıncalı olan ve yıkıma uğratan budur. [72]

Allah'ın Resûlü, Minâ'ya döndüğünde onu görmek ve dinlemek isteyenler çevresini kuşatarak ona yaklaştırmaya çalışıyor ve yüzünü gördüklerinde de şöyle diyorlardı:

-İşte mübarek yüzlü Peygamber..

(Yöneltilen bir soru sebebiyle olacak o gün) Hz. Peygamber, Allah'ın, ihtiyarlık dışında her hastalık için şifa aracı olacak bir madde yarattığını açıkladı.

Ayrıca, “*Canlarınız, mallarınız ve şahsiyetinizi oluşturan değerleriniz dokunulmazdır,*” buyurdu.

“*Müslümanın Müslümanı iteklemesinin bile haram kılındığını*” duyurdu. Ardından da şöylece tanımlamalarda bulundu:

-Müslüman, insanların dilinden ve elinden zarar görmedikleri, güvencede oldukları kişidir.

Muhacir, küçük ve büyük günahları terk eden, mücâhid ise Allah'a itâat yolunda nef-sini yönlendirmeye çalışan kişidir.

MİNÂ GECELERİ VE TAŞLAMA

Hz. Peygamber, Cumartesi günü Hac tavâfını yaparak döndü Minâ'da gününü tamamladı ve orada geceledi. Geceleriyle birlikte Pazar ve Pazartesi günleriyle Salı gününü de Minâ'da geçirdi.

Bu günler Minâ günleridir, farz namazların ardından tekbîr getirme günleridir. Ayrıca bu üç günün her birinde zevelden; güneş tepe noktasını aşarak batıya yöneldikten sonra şeytan sembolleri olan cemrelerin her birine yedişer taş atılır.

Hz. Peygamber yaya olarak geldiği taşlamaya, Minâ Mescidi'ni takîb eden Küçük Şeytan sembolünü taşlamayla başladı ve orada uzunca duâ etti. Sonra Orta şeytan sembo-

lünü taşıladı, orada da aynı şekilde duâda bulundu. Büyük şeytan sembolü olan Cemre-i Akabe'yi taşılayınca, orada durup duâ etmedi. Her bir taşılamada da tekbîr getirdi.[73]

PEYGAMBERİMİZDEN ÖĞÜTLER

Başkasının Suçundan Kimseye Ceza Verilemez

Kurban kesim günlerinin ikincisi olan Pazar günü Hz. Peygamber bir hitabede daha bulundu. Pazartesi günü de hitab buyurduğu rivâyet edilmektedir. Bu hitabelerinde akraba haklarının gözetilmesini, onlara yardımcı olunmasını şöylece öğütledi:

-Annene, babana, kız kardeşine, kardeşine, sonra da yakınlık derecelerine göre diğer akraba fertlerine iyilikte bulun. (Yardım ederek, ziyarette bulunarak, Hakk'a/güzelliğe çağırarak onlara karşı akrabalık görevlerini

yap.)[74]

Selem b. Kays'ın anlatımına göre büyük günahlardan kaçınılması ile ilgili olarak da şöylece uyarıda bulundu:

- *Hiç bir varlığı Allah'a ortak koşmayın. İşlediği cinayetin yargı ile verilecek cezası dışında Allah'ın dokunulmaz kıldığı hiç bir cana kıymayın. Zina yapmayın ve de çalmayın.*

-*Şu gerçeği de çok iyi bilin: Hiç bir kişi bir başkasının işlediği suçtan ötürü sorumlu tutulup cezalandırılmaz.[75]*

O, bir öğütlerinde de şu gerçeği açıkladı:

Çok çok iyi bilmenizi isterim ki, namaz kılanlar Allah'ın dostlarıdır; Allah'ın dostları da namaz kılanlardır. [76]

MINÂ GECELERİ

Minâ geceleri için görevlilere izin verildi

Amcası Abbas, Peygamberimizden su çekimi ve dağıtımı ile ilgili işleri sebebiyle Minâ gecelerini de Mekke'de geçirmesine müsâade buyrulmasını istedi. Minâ günleri için ona izin verdi. Onun gibi kendilerine özgü görevleri olan kişiler ve çobanlara da izin verdi. Onlara bir gün taşlayıp bir gün taşlamama ruhsatını da tanıdı.[77]

Minâ'dan ayrılış

Tekbîr günlerinin sonuncusu ve Minâ'dan dönüş günü olan on üç Zilhicce Salı günü gü-

neş tepe noktasını aşarak batıya yöneldikten sonra Hz. Peygamber Minâ'dan ayrıldı. Mekte'deki ilk konaklama yeri olan Ebtah'a indi, kendisi için kurulan çadıra yerleşti. O günün öğle, ikindi akşam ve yatsı namazlarını orada kıldı.[78]

VEDÂ TAVÂFI

Vedâ tavâfını sabah namazından önce yaptı

Allah'ın Resûlü Salı günü akşamı olan on dört Zilhicce gecesi akşam ve yatsı namazlarını kıldıktan/kıldırıdıktan sonra bir süre uyudu. Aynı gece kalktı, Mescid-i Haram'a geldi, sabah namazından önce seher vaktinde Vedâ (ayrılış) tavâfını yaptı.[79]

İnsanları, Mekke'den ayrılmadan önce yapacakları son işin vedâ tavâfı olması için uyardı. Ama âdetli kadınlardan vedâ tavâfının düşeceğini de bildirdi.[80]

Hız. Âişe'nin arzusunu

gerçekleştirdi

Bu arada; dönüş günü temizlik dönemi içinde bulunan Hz. Âişe umre yapmak istedi. Hz. Peygamber, ona, yaptığı Hac tavâfının, âdeti sebebiyle hacca dönüştürmek zorunda kaldığı umresi için de yeterli olduğunu; söyledi. Ancak o, Mekke'ye giriş günlerinde tavâf yapamadığını beyanla umre yapmakta ısrar gösterdi. Bu arzusu üzerine Hz. Peygamber, ona Ten'im'de ihramlanarak umre yapma izni verdi.[81]

Son hac görevi olan Vedâ tavâfını yaptıktan sonra Peygamberimiz Medîne'ye dönüş emrini verdi.

Vedâ Haccı, Peygamberimizin yakın çevresindeki sahâbileri ve hacca katılan Müslümanlar için tam bir öğretim ve eğitim oldu. Hayatı yönlendiren Kur'ân âyetleri okunup incelendi. İnsana saygının gereği kavrandı. İslam kardeşliği ve yardımlaşmanın örnekleri yaşandı. Kalpler kazanıldı. Geleceğe ilişkin ümitler pekişti. Cennet'e yol açıldı.

MEDİNE'YE DÖNÜŞ

Allah'ın Resûlü Mekke'de hac için tam 10 gün kaldı

Hz. Peygamber'in Zülhicce'nin 4. Pazar günü girip 14 Zilhicce Çarşamba günü çıktığı Mekke'deki ikameti, on gün sürmüştür; Minâ'ya ve Arafat'a çıkışlarıyla, Arafat-Müzelife-Minâ ve Ebtah çizgisini izleyen dönüşleri dâhil tam 10 gün sürmüştür.[82]

Bu on gün içinde Peygamberimiz umre, hac ve vedâ tavâfları olmak üzere yalnızca üç tavâf yaptı. Kâbe'yi içine alan Mescid-i Haram'da kıldığı namazlar da yaklaşık olarak beştir.

Allâh'ın Resûlü Küda'yı izleyerek Mek-

ke'den çıktı. Dönüş yolunda Hac kurbanlarının etlerinden yenildi. 17-18 Zilhicce'de Ğadir Hum'da konaklandı.

Medîne'ye dönüşünde Zulhuleyfe'de bir gece kaldı.

Rabbine şükranlarını sundu

Medîne'ye gündüz vakti girdi. Medîne'yi gördüğünde ise üç defa tekbir getirdi. Rabbine şükranları ve hamdini de şöyle sundu:

“Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O, birdir, ortağı da yoktur. Varlıklar yalnızca O'nundur, övgüler de sadece O'nadır. O, her şeye güç yetiricidir.

O'na dönücüler, tevbe edicileriz, O'na ibâdet edici ve secdeye varıcılarız. Ancak ve ancak da Rabbimiz olan O'na hamdedicileriz.

Allâh va'dini yerine getirdi. Elçisi Muhammed'e yardım etti ve Elçisinin düşmanlarını biricik kudretiyle mağlubiyete uğrattı.[83]

Allah'ın Resûlü Hz. Muhammed Veda Haccı'nın Arefe Günü'nden yaklaşık seksen bir (81) gün sonra Medîne'de ebedî âleme ir-

tihal etti.

Rabbimizin emri gereği O'na salât ve selâm ederiz.

Rabbimizin ona, bize şefâat etme izni vermesini diler ve sözü onun haccın önemini dile geteren bir hadisi ile bitiririm:

-Bir müslüman görülür bir yoksulluk, engelleyici bir hastalık ve zalim bir yönetici ve yönetim baskısı olmaksızın İslâm Dini'nin farz kıldığı haccı yapmadan ölürse o, iki ölüm halinden biri üzerinde dilerse Yahûdi, isterse Hıristiyan olarak ölsün (fark yoktur.)[84]

Haccı görev kılan Mevlâ'mızın mü'min kardeşlerimizi de O'nun bu Vedâ Haccı'nın mânevî ışıkları altında coşku dolu, kabul olunur hac yapmaya muvaffak kılmasını dileriz.

Muhterem Okuyucumuz/ Dinleyicimiz!

İzleyip okuduğunuz/dinlediğiniz bu özet eserimizde biz ana hatlarıyla bir sunum yaptık. Hac görevlerinin Kur'ânî delilleri, anlam-

ları, yorumları ve Hac'la ilgili ayrıntılar için Ali Rıza Demircan hocamızın yazdığı “Hac ve Umre Yüce Yüceliğe Çağrıdır” isimli 440 sayfalık kitabının okunmasını öneririz.

KAYNAKÇA

[1] Buharî Hac 4

[2] Müslim Hac 79; Nesâî, Menasik Fazlül-Haccil-Mebrûr(5/112)

[3] Hac 27

[4] Müslim Hac 19.

Müslim'in Haccetün-Nebiyi isimli bu 19. babında rivayet ettiği Cabir b Abdullulah hadisi, Veda haccının en önemli kaynaklarından biridir.

[5] Et-Tac 2/153

[6] Ebu Dâvud Menasik 79

[7] Zadül-Meâd 1/175

[8] Sahîh-I Buharî Muhtasarı Tecrid-isarîh

Terc. 10/426

[9] Buharî Gusül 14

* Zülhuleyfe Peygamberimiz tarafından belirlenmiş olup Medinelilerin ve Medine yö-
nünden hacca veya umreye gideceklerin ihra-
ma girecekleri yerdir/mîkattir,

[10] Buharî Hac 18-19

[11] Müslim Hac 32

[12] Müslim Hac 32; Ebu Davûd Hac,
Hn.1778

[13] Ebu Dâvud Menasik 21

[14] Buharî Hac 26

[15] Nesâi 5/161

[16] Tirmizi, Hac 14

[17] Nesâi, Menasik, Refus-Savti bil-İhlali
(5/162)

[18] Fethül-Bâri Buharî Hac 25 açıklaması

[19] İbn Mace Hn.3107

[20] İbn Mace Hn.3109

[21] Nesâi, Hac İhlâlün-Nifas 5/164;Müs-

lim Hac 16,et-Tac 2/154

[22] Buhârî Hayz 1; Ebu Davûd Hn.1782

[23] Muvatta Menasik/Hac 24, Hn.79

Vahşi esek, eti yenilen hayvanlardandır. İhrama girmiş kişiler, **“Ey İman edenler! İhramlı iken kara hayvanlarını avlamayın..”** şeklindeki Kur’ân buyruğu gereği (Maide 95) kara hayvanlarını avlayamazlar ve avlanmasına yardım edemezler. Avladıkları hayvanların etlerinden de yiyemezler. Üstelik avladıkları hayvanlar için de ceza öderler. (Maide 95) Ancak başkaları tarafından avlanan hayvanların etlerinden yiyebilirler.

[24] Ebu Dâvud Menasik 30

[25] Tirmizî Hac 83; Müslim Hac 409

[26] Nesâî Menasikiel-hacâmatü lil-Muhrimi 5/132; et-Tac 2/117; Elmalılı Hak Dini...2/456

[27] İbn Mace Hn.2891;Buhârî Hac 30

[28] Nesâî Menasik78,Hn.2817

[29] Mişkâtül-Mesâbîh Hn.4990; M. Zevâid 4/145

[30] et-Tac 1152

[31] Müslim Hn.1314

[32] Nesâî 5/224

[33] Müslim Hac 42

[34] Nesâî 5/232-6

[35] Bakara 201. Bkz. et-Tac 2/134.

Peygamberimiz bir diğer hadislerinde şöyle buyurur:” Rukn-i Yemanî ile Hacerü'l-Esved'in bulunduğu köşe arasında 70 000 melek hazır bulunur. *“Ey Rabbimiz! Bize dünyada güzellik ver. Âhirette de güzellik ver. Bizi Cehennem azabından koru.”*duasını yapan kimse için Âmîn derler. et-Tac 2/134.

[36] Nesâî, 5/236;Müslim Hac 19

[37] Müslim Hac 19

[38] Bakara 158

[39] Buharî Hac 104

[40] Müslim Hac 19

[41] Müslim Hac 38

[42] et-Tac 2/148

[43] Peygamberimizin Veda haclarında Arafat ve Mina'da yaptığı konuşmalar için Bak: İbn Hişam es-Sîretün- Nebeviyye Haccetül Veda 4/248; Kâmil Miras, Tecridi Sarîh Heccetül-Veda 10/422... Müslim Hac Hn.1218. 1679, Ebu Davûd Hn. 1905; Tirmizî Hn.3087;İbn Mace Hn.3055,Müsned 5/251.

[44] Ebu Davûd Menasik 57; Müsned 2/129

[45] Nesâi 5/254

[46]Mecmeüz-Zevâid 3/252

[47] **İbn Kesir Maide 3**

[48] İbn Mace Hn.3014; Müslim Hac 79

[49] Mişkâtül-Mesâbih Hn.2600-1

[50] Buhârî Hn.1851;Nesâi 5/144

[51] Buhârî Hac 101

[52] Buhari Hac 95

[53] Münteheb-ü Kenzül-Ummal 1/39

[54] Buhârî Hac 89;Müslim Hac 47

[55] Nesâi 5/263-5

- [56] Buharî Hn.1671,Müslim Hn.1290
- [57] Ebu Davûd Menasik 9
- [58] Buharî Hn.1513
- [59] Tirmizî Hn.885
- [60] Nesâi Menasik 5/276
- [61] Müslim Hac 19
- [62] Nesâi Menasik 5/268
- [63] Müsned 5/251
- [64] Buharî Hn 744; F.Bâri 13/433
- [65] Müslim Hac 51, İmare Hn.1838
- [66] Müslim Hac 19; Ebu Davud Menasik
- [67] Ahmed Davudođlu, Sahîh-I Müslim
Tercüme ve Şerhi, 6/600; et-Tac 2/146
- [68] Buharî Hac 122
- [69] Mecmeüz-Zevâid 3/26
- [70] Müslim Hac 19
- [71] Buharî Hac 129
- [72] Buharî Hac 130; Ebu Davûd Hn.2015
- [73] Ebu Davûd Menasik 78; et-Tac 2/150

[74] Müsned 4/278; Ebu Davûd Hn.3855

[75] Müsned 4/339

[76]İbn Kesir 1/481

[77] et-Tac 2/142, 150

[78] et-Tac 2/151

[79] Buharî Hn.1788,et-Tac 2/151

[80] Buharî Hac 144, Hn.1755

[81] Buharî Umre 6; Müslim Hn.1211

[82] Buharî Hn.1081

[83] Buharî Hn 4116; Müslim Hn.1344

[84] S. Darimî Hn. 1792, Mişkâtül-Mesâbîh
Hn. 2535, Benzeri Tirmizî Hac 3

Bu hadis farz bir görev olduğuna inanıldığı halde mazeretsiz olarak haccı ertelemenin ne büyük bir sorumluluğu olduğunu açıklamaktadır. Ölüm her an gelebileceğine ve sahip olunan imkânlar da yitirilebileceğine göre hac biran önce hayat programı içine alınmalıdır. Bunun içindir ki Yüce Peygamberimiz bizleri şöylece uyarıp teşvik buyurmaktadır:

“Hac yapmak isteyen acele etsin.”

